

УДК 330.01.11

Гуріна О.В.
кандидат економічних наук, доцент,
Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського

Огієнко М.М.
кандидат технічних наук, доцент,
Миколаївська філія
Київського національного університету культури і мистецтв

АНАЛІЗ СТАНУ ТА СТРУКТУРНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В РЕГІОНІ

ANALYSIS OF THE STATE AND STRUCTURAL TENDENCIES OF THE FORMATION OF HUMAN POTENTIAL IN THE REGION

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено аналіз стану та структурних тенденцій формування людського потенціалу в регіоні. Проведені розрахунки дали можливість визначити, що Одеська та Миколаївська області займають приблизно однакову високі позиції за трудовою та демографічною компонентами. Поряд з цим визначено слабкі та сильні сторони компонентів Херсонської області. Встановлено, що узагальнюючим показником демографічного потенціалу населення, що використовується у міжнародних порівняннях і виступає важливим індикатором людського розвитку є показник середньої очікуваної тривалості життя при народженні. Проведений бенчмаркінг дозволив визначити перелік сильних та слабких сторін людського потенціалу в окремих областях Причорноморського регіону. Звичайно, результати та висновки з бенчмаркінгу залежать від обраного об'єкта для порівняння та еталонних показників.

Ключові слова: потенціал, бенчмаркінг, людський капітал, трудові компоненти, демографічний потенціал.

АННОТАЦИЯ

В статье осуществлен анализ состояния и структурных тенденций формирования человеческого потенциала в регионе. Проведенные расчеты позволили определить, что Одесская и Николаевская области занимают примерно одинаково высокие позиции по трудовому и демографической компонентами. Наряду с этим определены слабые и сильные стороны компонентов Херсонской области. Установлено, что обобщающим показателем демографического потенциала населения, используется в международных сравнениях и выступает важным индикатором человеческого развития является показатель средней ожидаемой продолжительности жизни при рождении. Проведенный бенчмаркинг позволил определить перечень сильных и слабых сторон человеческого потенциала в отдельных областях Причерноморского региона. Конечно, результаты и выводы по бенчмаркингу зависят от выбранного объекта для сравнения и эталонных показателей.

Ключевые слова: потенциал, бенчмаркинг, человеческий капитал, трудовые компоненты, демографический потенциал.

ANNOTATION

The article analyzes the state and structural tendencies of the formation of human potential in the region. The performed calculations made it possible to determine that Odesa and Mykolaiv regions occupy roughly equal positions in terms of labor and demographic components. In addition, weak and strong points of the components of the Kherson region are identified. Formulating the goals of the article. The purpose of this article is to conduct an analysis of the state and structural trends in the formation of human potential in the region. It is established that the general indicator of the demographic potential of the population used in international comparisons and serves as an important indicator of human development is the indicator of the average life expectancy at birth. The weak sides of the Kherson oblast are: a negative balance of migration, a high level of morbidity, low level of small

business development and innovative productivity of scientific and technical personnel. Consequently, benchmarking allowed to determine the list of strengths and weaknesses of human potential in certain regions of the Black Sea region. Of course, results and conclusions from benchmarking depend on the selected object for comparison and benchmarking.

Keywords: potential, benchmarking, human capital, labor components, demographic potential.

Постановка проблеми. У розвинутих країнах людський потенціал стає важливим стратегічним ресурсом, від якості та ефективності використання якого залежить рівень соціально-економічного розвитку будь-якої соціально-економічної системи. Специфічність людських ресурсів, як носіїв потенціалу полягає в тому, що з одного боку, вони виробляють матеріальні і нематеріальні блага, а з іншого – споживають їх. Таким чином вибудовується логічний взаємозв'язок: стан та перспективи зростання економіки регіону залежить від ефективності використання його людських ресурсів, а розвиток і відтворення людського потенціалу, у свою чергу є результатом забезпечення соціальних гарантій та створених умов для життєдіяльності, навчання та гідної праці.

Аналіз останніх досліджень. Комплексний аналіз стану та структурних тенденцій формування, розвитку й реалізації людського потенціалу є необхідною передумовою визначення шляхів регулювання даних процесів для забезпечення стратегічних цілей та пом'якшення системних трансформацій соціально-економічних утворень в сучасних умовах.

Відомі українські дослідники (О. Грішнова, О. Амоша, Е. Лібанова, А. Колот, та ін.) у своїх публікаціях наголошують на тому, що управління всебічним розвитком людського потенціалу є базовою складовою стратегії інноваційного розвитку України та її регіонів, модернізації економіки у напрямку підвищення конкурентоздатності та ефективності. Рушійною силою такого розвитку виступає саме інтелектуальний потенціал населення.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є проведення аналізу стану та структур-

них тенденцій формування людського потенціалу в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Демографічна ситуація в Причорноморському регіоні характеризується певною складністю та напруженістю, про що свідчить ряд демографічних процесів: зменшення загальної чисельності населення, низький рівень народжуваності при високому рівні смертності, природне скорочення населення, зниження частки економічно активного населення, старіння населення тощо. Істотні трансформації економіко-політичної системи, соціальної свідомості та суспільних відносин в останні десятиліття зазнали істотних змін під впливом загальних трансформацій в умовах переходу до ринкових відносин (зміна соціальних регуляторів та типу відтворення населення) та різноманітних кризових явищ.

Одним з головних етапів комплексного дослідження людського потенціалу в регіоні є аналіз показників, що характеризують рівень його розвитку. Для зручності, показники розвитку людського потенціалу згруповано у 2 компоненти – освітня та інтелектуальна. Освітня компонента визначає рівень охоплення населення вищою та професійно-технічною освітою, що є важливими показниками формування професійних компетенцій необхідних для розвитку економіки регіону.

Згідно методології формування індексу людського потенціалу, до основних показників оцінювання освітньої компоненти віднесено такі індекси: рівень охоплення населення вищою освітою, рівень охоплення населення середньо спеціальною освітою та середній бал ЗНО. Зважаючи на те, що рівень охоплення населення середньою освітою по Україні є

однаковим для всіх регіонів і коливається у межах 99,6-99,8%, даний показник не включено у систему оцінювання.

Показники, що характеризують освітню складову людського потенціалу зведено у таблицю 1.

Статистичні дані свідчать про поступове зниження частки студентів у вищих навчальних закладах та студентів у професійно-технічних училищах, що у майбутньому може призвести до нестачі кваліфікованих кадрів в економіці і суттєвого погіршення професійних характеристик трудового потенціалу. Частково така тенденція зумовлена демографічним чинником, адже починаючи з 2005 року почалося зменшення чисельності молоді віком 15–19 років, а з 2010 р. – віком 20–24 роки. Згідно прогнозних розрахунків фахівців Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, чисельність осіб у віці 18-23 років до 2020 року буде щороку знижуватися і досягне за період з 2010 року 40% падіння, що призведе до подальшого зниження кількості студентів у вищих навчальних закладах. Додатковими каталізаторами даного процесу є освітня політика країн-сусідів (зокрема Польщі, Угорщини, Словаччії, Чехія та ін.), що створюють умови для залучення українських абітурієнтів на навчання з перспективами подальшого працевлаштування а також зниження загальної якості навчання у загальноосвітніх закладах, що негативно впливає на результати здачі випускниками ЗНО. Зокрема, середній бал ЗНО випускників по Україні та у Причорноморському регіоні демонструє тенденцію до зниження (рис. 1).

Порівнюючи тенденції скорочення чисельності студентів слід по Україні в цілому та

Таблиця 1

Освітня компонента людського потенціалу України та областей Причорноморського регіону

Показники	Роки	Україна	Одеська обл.	Миколаївська обл.	Херсонська обл.
Кількість студентів вищих навчальних закладів у розрахунку на 10тис. населення	2010	566	598	370	361
	2011	544	597	367	354
	2012	507	569	349	300
	2013	476	534	346	281
	2014	452	517	336	276
	2015	393	485	308	256
	2016	375	471	287	256
	2017	373	475	283	257
Абсолютний приріст, чол		-193	-123	-87	-104
Відносний приріст, %		-34	-21	-24	-29
Кількість учнів, слухачів професійно-технічних навчальних закладів у розрахунку на 10тис. населення	2010	95	78	122	97
	2011	90	76	119	88
	2012	93	79	120	91
	2013	86	76	109	89
	2014	73	73	99	82
	2015	71	73	95	80
	2016	67	66	89	76
	2017	63	64	87	72
Абсолютний приріст, чол		-32	-14	-35	-25
Відносний приріст, %		-34	-18	-29	-26

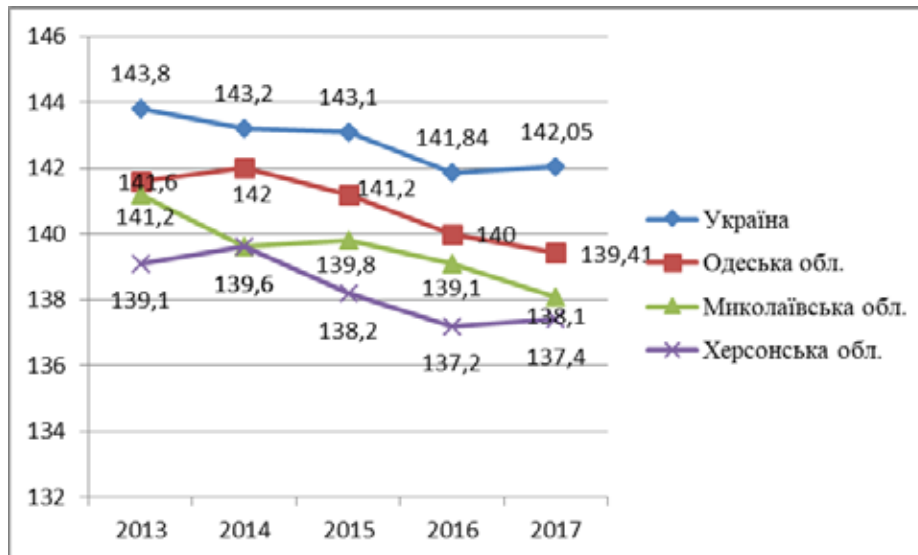

Рис. 1. Динаміка середнього балу ЗНО

по областях Причорноморського регіону слід відмітити, що темпи скорочення студентів у регіоні є порівняно нижчими. Це пояснюється насамперед наявністю мережі потужних закладів освіти у регіоні, зокрема у м. Одеса, та певною територіальною віддаленістю від кордонів з країнами ЄС.

Інноваційна складова оцінювання людського потенціалу характеризує рівень інтелектуальних здібностей, навиків населення та їх практичну реалізацію. Враховуючи доступні статистичні джерела, оцінювання інноваційної складової людського потенціалу регіону пропонується за такими індикаторами:

1) коефіцієнт забезпеченості економіки науковими кадрами характеризує загальну кількість працівників, що виконують науково-дослідні роботи у регіоні та їх частку у структурі населення. Для обчислення даного показника автором запропоновано наступну формулу:

$$K_{з.н.к.} = \frac{Ч_{н.к.}}{Ч_{н.р.}} \times 100 \quad (1)$$

де, $K_{з.н.к.}$ – коефіцієнт забезпеченості науковими кадрами;

$Ч_{н.р.}$ – загальна чисельність постійного населення регіону;

$Ч_{н.к.}$ – чисельність осіб, які виконують наукові та науково-технічні роботи.

2) коефіцієнт інноваційної продуктивності наукових кадрів опосередковано відображає обсяги інноваційної продукції у розрахунку на одного працівника науково-дослідної сфери:

$$K_{i.п.} = \frac{I_{п.}}{Ч_{н.п.}} \times 100 \quad (2)$$

де, $K_{i.п.}$ – коефіцієнт інноваційної продуктивності наукових кадрів;

$I_{п.}$ – обсяги реалізації інноваційної продукції у регіоні.

Підвищення даного показника у динаміці характеризує прикладну ефективність реаліза-

ції творчих та інтелектуальних здібностей науково-технічних робітників.

Економічна компонента оцінює економічну ефективність, продуктивність та результативність використання людського потенціалу у регіоні. Основними індикаторами, що пропонуються для оцінювання економічної складової людського потенціалу на регіональному рівні є:

– Продуктивність суспільної праці, що характеризує опосередковану продуктивність зайнятого населення у регіоні і визначається за формулою:

$$П_{с.п.} = \frac{ВО}{Ч_{н.п.}} \quad (3)$$

де, $П_{с.п.}$ – продуктивність суспільної праці в регіоні, тис. грн;

$ВО$ – валовий обсяг випуску продукції і послуг у регіоні, тис. грн;

$Ч_{н.п.}$ – загальна чисельність найманих працівників, чол.

– Рентабельність людського капіталу в регіоні, що опосередковано характеризує ефективність витрат на розвиток людського капіталу:

$$P_{л.к.} = \frac{ВП}{В_{о.п.}} \times 100 \quad (4)$$

де, $P_{л.к.}$ – Рентабельність людського капіталу, %;

$ВП$ – валовий прибуток підприємств регіону, тис. грн.;

$В_{о.п.}$ – валові витрати на оплату праці найманих робітників, тис. грн.

– Роздрібний товарооборот на одну особу в регіоні. Даний показник включено у систему оцінювання людського потенціалу з міркувань значущості даного показника для розвитку внутрішнього регіонального ринку, а також репрезентативності щодо вимірювання споживчої складової людського потенціалу.

Розраховані показники економічної компоненти людського потенціалу наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

**Динаміка економічних індикаторів людського потенціалу України
та у розрізі областей Причорноморського регіону**

Регіони	роки	Продуктивність суспільної праці, тис. грн	Рентабельність людського капіталу, %	Роздрібний товарооборот на одну особу за регіонами, грн
Україна	2012	392,9	0,66	8610
	2013	457,8	0,54	9236
	2014	537,0	0,65	9941
	2015	740,9	1,04	11380
	2016	928,5	0,97	13029
	Приріст, %	136,3	0,32	51,3
Одеська обл.	2012	303,0	0,45	11002
	2013	309,9	0,44	11793
	2014	369,2	0,53	12818
	2015	536,2	0,95	15365
	2016	712,1	0,88	18253
	Приріст, %	135,0	0,43	65,9
Миколаївська обл.	2012	248,3	0,53	6917
	2013	264,2	0,39	7414
	2014	323,7	0,56	8317
	2015	513,0	0,97	9809
	2016	664,4	0,92	11512
	Приріст, %	167,5	0,39	66,4
Херсонська обл.	2012	168,1	0,32	6679
	2013	176,1	0,34	7155
	2014	211,5	0,54	8473
	2015	310,9	11,51	10322
	2016	398,5	0,98	11867
	Приріст, %	137,0	0,66	77,7

Слід відмітити позитивну динаміку економічних показників людського потенціалу. Так, протягом 2012-2016 років зросли показники продуктивності використання трудових ресурсів, як по Україні в цілому (136,3%) так і по областях Причорноморського регіону (в середньому 146%). Ліdersькі позиції щодо темпів зростання показників продуктивності (+167,5%), рентабельності (+0,66%) та товарообороту (+77,7%) у 2016 році утримує Миколаївська область.

В цілому, темпи зростання всіх аналізованих показників по Причорноморському регіону є вищими у порівнянні з всеукраїнськими. Якщо врахувати показники в абсолютному вираженні у 2016 році лідирує Одеська область.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу можна зробити наступні висновки:

1) На фоні загострення соціальної, геополітичної та економічної кризи останніми роками показники, що характеризують фази формування та розвитку людського потенціалу по Україні в цілому та по Причорноморському регіону демонструють стабільні тенденції до погіршення. Особливо загрозливими є показники скорочення природного приросту населення і водночас підвищення рівня захворюваності, зниження рівня охоплення молоді вищою й середньоспеціальною освітою, значний відтік професійних кадрів за кордон, зниження якості

середньої освіти. Всі ці фактори формують негативні стратегічні перспективи та створюють загрози для розвитку економіки у майбутньому і потребують комплексного вирішення на державному та регіональному рівнях.

2) Аналіз показників, що охоплюють фазу реалізації людського потенціалу виявив позитивні тенденції, що пов'язані, на нашу думку, передусім з використанням резервів людського потенціалу, сформованого у попередні десятиліття. Нагальними проблемами є створення ефективних механізмів щодо регулювання розвитку і відтворення людського потенціалу територій у відповідності до стратегічних цілей регіону із врахуванням досвіду розвинутих країн.

Одним з важливих напрямів удосконалення системи управління розвитком людського потенціалу, основні переваги від впровадження якого до цього часу не повною мірою усвідомлені керівниками регіональних структур, є застосування технологій бенчмаркінгу. В умовах трансформації економіки та зумовленої цим необхідності постійної адаптації до змін, одним з вирішальних факторів досягнення високого рівня розвитку та реалізації людського потенціалу на регіональному, галузевому та національному рівні є формування і впровадження сучасних методів стратегічного аналізу, до яких відноситься бенчмаркінг.

«Бенчмаркінг (від англ. benchmark – «початок відліку») – це механізм порівняльного аналізу ефективності роботи однієї компанії з показниками інших, успішніших, фірм. Бенчмаркінг знаходить застосування у всіх сферах діяльності підприємства – у логістиці, маркетингу, управлінні персоналом та ін. За даними консалтингової компанії Bain&Co, в останні роки бенчмаркінг входить до трійки найпоширеніших методів управління бізнесом у великих міжнародних корпораціях. Причина подібної популярності легко зрозуміла – бенчмаркінг допомагає відносно швидко і з меншими витратами удосконалювати бізнес-процеси. Він дозволяє зрозуміти, як працюють провідні компанії, і добитися таких самих, а можливо, навіть вищих результатів. Отже, бенчмаркінг являє собою інструмент виявлення такої діяльності, яку інші організації здійснюють більш ефективно, а також вивчення, удосконалення і застосування методів роботи інших організацій» [4].

Перенесення технології бенчмаркінгу на регіональний рівень дозволить вирішити ряд проблемних питань:

– визначити відносний рівень людського потенціалу регіону у цілому та у розрізі окремих компонентів;

– оцінити слабкі сторони людського потенціалу території та причини їх виникнення;

– розкрити резерви щодо зростання та шляхи підвищення ефективності використання потенціалу для розвитку економіки регіону.

Використовуючи удосконалену автором методику бенчмаркінгу, проведено порівняльний аналіз розвитку людського потенціалу Причорноморського регіону у розрізі окремих компонентів та етапів життєвого циклу. За основу для порівняння взято показники областей регіону та України в цілому. Такий аналіз дає можливість визначити стан людського потенціалу регіону у розрізі його областей, та особливості формування під дією регіональних факторів.

На основі наведених даних, розраховано бальні коефіцієнти та інтегровані оцінки кожної компоненти людського потенціалу у розрізі областей Причорноморського регіону станом на 2014 рік (таблиця 3).

Таблиця 3
Показники людського потенціалу Причорноморського регіону у 2014 році, бали

№	Компоненти людського потенціалу	Одеська обл.	Миколаївська обл.	Херсонська обл.
Демографічна компонента				
1	Середня очікувана тривалість життя при народженні, роки	9,9	9,8	9,8
2	Коефіцієнт старіння населення	10,0	9,6	9,7
3	Коефіцієнт природного приросту	10,0	5,0	6,4
4	Коефіцієнт міграційного приросту	10,0	-2,8	-7,3
5	Частка економічно активного населення, %	10,0	10,0	10,0
<i>Інтегральний показник</i>		10,0	6,3	5,7
Медична компонента				
6	Коефіцієнт народжуваності	9,7	9,7	10,0
7	Коефіцієнт смертності	10,0	9,4	9,3
8	Коефіцієнт захворюваності	1,4	0,7	0,8
<i>Інтегральний показник</i>		7,0	6,6	6,7
Освітня компонента				
9	Рівень охоплення населення середньоспеціальною освітою	3,6	10,0	9,0
10	Рівень охоплення населення вищою освітою	7,5	10,0	8,9
11	Середній бал ЗНО	9,9	9,5	9,7
<i>Інтегральний показник</i>		7,0	9,8	9,2
Інноваційна компонента				
12	Коефіцієнт забезпеченості економіки науковими кадрами	9,0	9,2	2,5
13	Коефіцієнт інноваційної активності дослідників, тис. грн.	3,2	0,3	10,0
<i>Інтегральний показник</i>		6,1	4,8	6,2
Трудова компонента				
14	Рівень участі населення у робочій силі, %	9,9	10,0	9,8
15	Рівень безробіття, %	10,0	7,4	6,8
16	Рівень розвитку малого підприємництва	10,0	0,4	0,2
<i>Інтегральний показник</i>		10,0	5,9	5,6
Економічна компонента				
17	Продуктивність суспільної праці, тис. грн.	6,9	6,0	3,9
18	Рентабельність людського капіталу, %	8,1	8,7	8,3
19	Роздрібний товарооборот на одну особу, грн	10,0	6,5	6,6
<i>Інтегральний показник</i>		8,3	7,1	6,3

Проведений бенчмаркінг показав, що в цілому рівень розвитку людського потенціалу за майже всіма оцінюваними компонентами є вищим, ніж у середньому по Україні. Слабкими місцями всіх областей є: медична компонента, тобто значне негативне співвідношення між народжуваністю та смертністю й відносно високі показники захворюваності населення та інноваційна компонента (Одеська і Миколаївська області), на що вплинули низькі обсяги виробництва інноваційної продукції в цей період. За показником середнього балу ЗНО, області Причорноморського регіону значно поступаються окремим регіонам (м. Київ, Харківська область, Дніпропетровська обл., Львівська обл. та інші) і станом на 2014 рік займали 16-18 позиції. Проте, зважаючи на те, що при оцінюванні взято середні показники по Україні, отримано досить високі розрахункові бали.

Аналогічні розрахунки балів у розрізі компонент потенціалу станом на 2016 рік засвідчують незначні коливання позицій областей Причорномор'я за окремими показниками (таблиця 4).

Майже незмінними залишилися позиції Одеської області, а за інноваційною та економічною компонентою трохи покращилися (рис. 2).

Підхід до оцінювання людського потенціалу і його впливу на економічний розвиток регіонів повинен орієнтуватися на принцип збалансованості його складових частин, як окремих компонент між собою, так і за стадіями життєвого циклу. З позицій життєвого циклу, спостерігається невагомий дисбаланс інтегральних показників людського потенціалу на різних фазах: Формування (8,4) > Розвиток (7) < Реалізація (9,4).

Тобто наявне інтенсивне використання раніше сформованого потенціалу, без належного його відтворення та розвитку. Якщо така тенденція спостерігатиметься надалі – економіка у майбутньому може зіштовхнутися з нестачею робочої сили.

У Миколаївській області в 2016 році схожа ситуація: більшість показників залишилася майже незмінними і лише за окремими індикаторами спостерігається незначне коливання у межах від 0,3 до 1,5 бала. Область втратила позиції за медичною (-0,3 бала) та інноваційною

Таблиця 4

Показники людського потенціалу Причорноморського регіону у 2016 році, бали

№	Компоненти людського потенціалу	Одеська обл.	Миколаївська обл.	Херсонська обл.
Демографічна компонента				
1	Середня очікувана тривалість життя при народженні, роки	9,9	9,9	9,8
2	Коефіцієнт старіння населення	10,0	9,5	9,7
3	Коефіцієнт природного приросту	10,0	5,5	6,4
4	Коефіцієнт міграційного приросту	10,0	4,1	-6,7
5	Частка економічно активного населення, %	9,9	10,0	10,0
<i>Інтегральний показник</i>		10,0	7,8	5,8
Медична компонента				
6	Коефіцієнт народжуваності	9,3	9,3	10,0
7	Коефіцієнт смертності	9,6	9,0	8,9
8	Коефіцієнт захворюваності	1,4	0,7	0,7
<i>Інтегральний показник</i>		6,8	6,3	6,5
Освітня компонента				
9	Рівень охоплення населення середньоспеціальною освітою	3,6	10,0	9,3
10	Рівень охоплення населення вищою освітою	8,0	10,0	9,7
11	Середній бал ЗНО	9,9	9,8	9,7
<i>Інтегральний показник</i>		7,1	9,9	9,6
Інноваційна компонента				
12	Коефіцієнт забезпеченості економіки науковими кадрами	6,2	8,1	2,8
13	Коефіцієнт інноваційної активності дослідників, тис. грн.	7,5	0,7	2,0
<i>Інтегральний показник</i>		6,9	4,4	2,4
Трудова компонента				
14	Рівень участі населення у робочій силі, %	9,9	10,0	9,7
15	Рівень безробіття, %	10,0	7,0	6,1
16	Рівень розвитку малого підприємництва	10,0	0,4	0,2
<i>Інтегральний показник</i>		10,0	5,8	5,3
Економічна компонента				
17	Продуктивність суспільної праці, тис. грн.	7,7	7,2	4,3
18	Рентабельність людського капіталу, %	9,0	9,4	10,0
<i>Інтегральний показник</i>		8,9	7,6	6,9

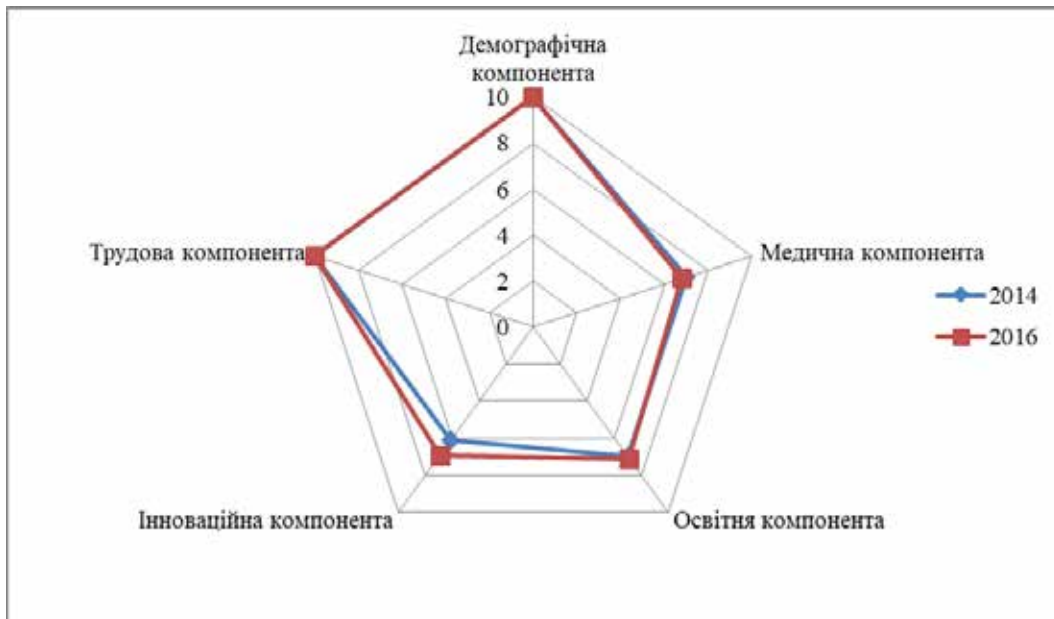

Рис. 2. Бальні параметри людського потенціалу Одеської області

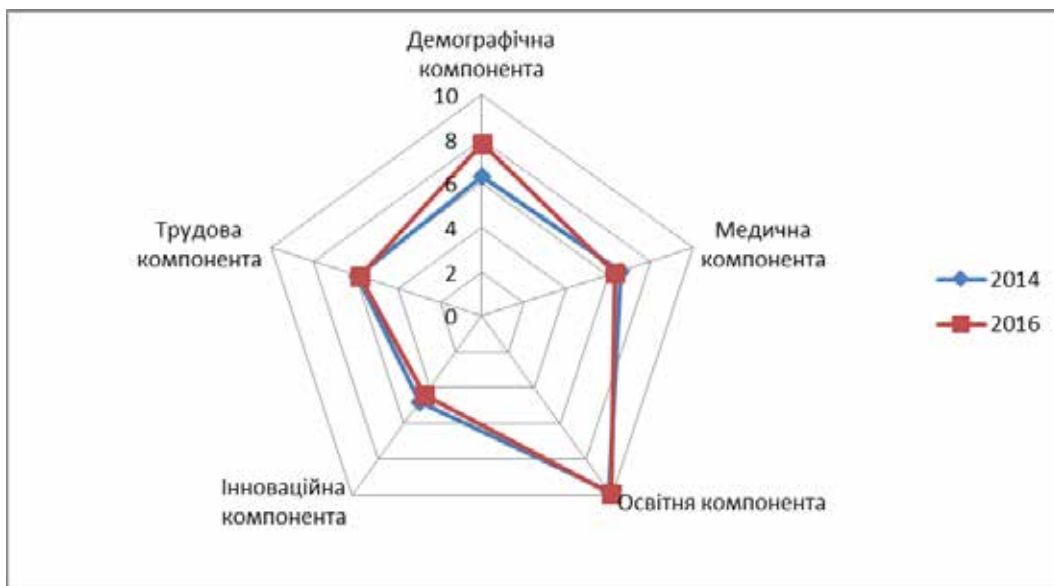

Рис. 3. Бальні параметри людського потенціалу Миколаївської області

компонентою (-0,4). Натомість покращилися демографічні (+1,5 бали) та економічні показники (+0,5). (рис. 3).

На відміну від Одеської області, найбільш слабкою ланкою з позицій життєвого циклу в Миколаївській області є стадія реалізації людського потенціалу. Формування (7,1) < Розвиток (7,2) > Реалізація (6,7).

Це означає, що частина населення області не забезпечена гідними умовами щодо реалізації трудового потенціалу. З метою збалансованого розвитку людського потенціалу у регіоні нагальною необхідністю є формування нових робочих місць із гідною оплатою праці, розвиток інноваційної діяльності та профілактика захворювань.

Протягом 2014-2016 років у Херсонській області погіршилися позиції за показниками інноваційної (-3,8), та трудової компоненти (-0,3).

Слабкими сторонами Херсонської області залишаються: від'ємне сальдо міграції, високий рівень захворюваності населення, низький рівень розвитку малого підприємництва та інноваційна продуктивність науково-технічних кадрів.

Натомість підвищився рейтинг області у рамках економічної (за рахунок високої рентабельності людського капіталу) та освітньої компонент (рис. 4).

Не зважаючи на порівняно низькі значення інтегральних показників за більшістю компонент людського потенціалу у Херсонській

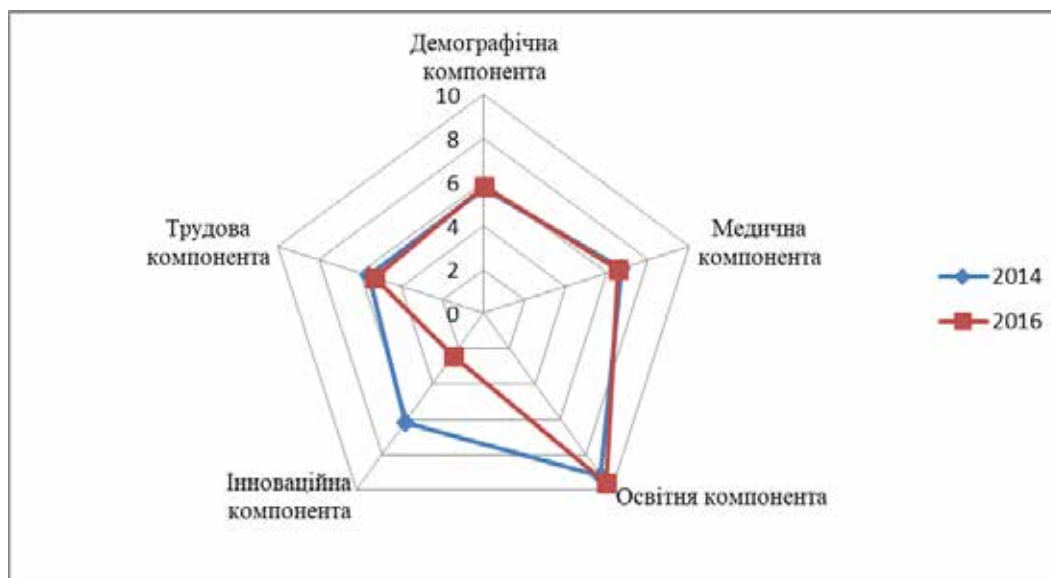

Рис. 4. Бальні параметри людського потенціалу Херсонської області

області, слід відмітити його найбільш збалансований стан з позиції «життєвого циклу»: Формування (6,2) ≥ Розвиток (6,0) ≤ Реалізація (6,1).

Висновки із цього дослідження. Відповідно до проведених розрахунків Одеська та Миколаївська області займають приблизно однаково високі позиції за трудовою та демографічною компонентами. За даними групами показників області отримали 10 балів (тобто більшість показників можна розглядати у якості еталону як між областями регіону, так і у середньому по Україні). У свою чергу, сильними сторонами Херсонської області можна вважати освітню компоненту, за якою область отримала найвищі бали – 9,2 із 10 за рахунок відносно високого рівня охоплення молоді середньо спеціальною і вищою освітою, та порівняно вищими балами, що в середньому по області отримали випускники загальноосвітніх навчальних закладів. Разом з цим, найбільш слабкі позиції Херсонська область займає за інноваційною (6,2), трудовою (5,6) та демографічною компонентами (5,7 балів).

Отже, проведений бенчмаркінг дозволив визначити перелік сильних та слабких сторін людського потенціалу в окремих областях Причорноморського регіону. Звичайно, результати та висновки з бенчмаркінгу залежать від обраного об'єкта для порівняння та еталонних показників.

Зважаючи на те, що оцінка проводилася із врахуванням середніх показників по Україні

в цілому, вважатимемо, що позиції регіонів за окремими показниками сформовані під дією факторів регіонального середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акулов М.Г. Економіка праці і соціально трудові відносини. Навч. посіб. / М.Г. Акулов, Драбаніч А.В., Євась Т.В. та ін. // – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 328 с.
2. Дорожня карта розвитку підприємництва в Україні: 2015-2016 роки. – К.: Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2014. – 20 с., С. 3.
3. Лагодієнко В.В. Світова практика регулювання агропромислового виробництва / В.В. Лагодієнко // Культура народів Причорномор'я. – 2010. – № 177. – С. 20-24.
4. Регіони України / Державна служба статистики. – 2016. – частина 1, 685 с.
5. Україна у цифрах: статистичний збірник / Державна служба статистики України, Київ, 2017, 238 с.
6. Чепелевська Л.А. Середня очікувана тривалість життя як критерій медико-демографічної ситуації в країні / Л.А. Чепелевська, О.П. Рудницький // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2014. – № 2 (60). – С. 39-43, с. 40.
7. Штутман П.Л. Роль і місце бенчмаркінгу у сфері професійного розвитку персоналу підприємств / П.Л. Штутман // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2011. – Вип. 20 (1). – С. 10-17.
8. Іртіщева І.О. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку аграрного виробництва / І.О. Іртіщева, І.Д. Бурковський // Економіка АПК. – 2005. – № 12. – С. 71-73.